

KUL VE KAMU HAKKI DOKUNULMAZDIR!

YAZAR: ALİ AYKAÇ

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُم بَيْنَكُم بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ
لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ

“Aranızda birbirinizin mallarını haksız yollarla yemeyin ve bilerek günah işleyerek insanların mallarından bir kısmını yemek için onları hâkimlere rüşvet vermeyin.”

Bakara, 2/188.

iletişim : (0)541 934 3778

daha fazlası için: www.aliaykac.com

Bu içerik, yazarının izni olmadan kısmen veya tamamen kopyalanamaz ve dağıtılamaz. İlgili yasağa aykırı hareket eden kişiler hakkında, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre telif hakları kapsamında yasal işlem başlatılacaktır.

بِسْمِ اللَّهِ، الْحَمْدُ لِلَّهِ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ

Hamd, insanı yeryüzünde halife tayin eden, kul olmanın şuurunu lütfeden, hak ve sorumluluk bilinciyle yaşama erdemini bizlere ihsan eden **Allah’a ﷻ mahsustur. Salât ve selâm**, adaletin timsali, hakkı ayakta tutan, “*Vallahi, kızım Fâtıma dahi hırsızlık yapsaydı, onun da elini keserdim*” diyerek hukuk karşısında kimseye ayrıcalık tanımayan **Peygamber Efendimiz’e ﷺ**, onun tertemiz ailesine, adalet yolunu izleyen ashabına ve hakka râm olmuş müminlerin üzerine olsun.

Pek Aziz ve Muhterem Müslümanlar,

İnsan, Allah’a ﷻ karşı kul, yaratılanlara karşı ise emanetçidir. Bu iki boyutlu sorumluluğun ilk tarafı ibadettir; namaz, oruç, hac ve zekât gibi Allah’a ﷻ karşı görevlerdir. İkinci tarafı ise kul ve kamu haklarına riayettir. Yani insan hem Yaradan’a ﷻ hem de yaratılana karşı vefakâr olmakla yükümlüdür. Kur’an ve Sünnet, bu iki taraflı sorumluluğu birlikte değerlendirir; biri ihmal edildiğinde diğerrinin de eksik kalacağını bildirir.

Dinimizin en çok üzerinde durduğu, ama ne yazık ki toplum hayatında en çok ihmal edilen hususların başında kul hakkı ve kamu hakkı gelir. Zira bir müminin namaz kılması, oruç tutması, zekât vermesi onu mutlak kurtuluşa erdirmez. Eğer ki başkasının hakkını ihlal etmişse, dilini yalanla, gıybetle kirletmişse, eliyle haksızlık yapmışsa,

ayağıyla harama koşmuşsa, kıyamet günü tüm ibadetlerine rağmen iflas edenlerden olabilir. Bu gerçek, Peygamber Efendimiz'in ﷺ şu hadisiyle berraklık kazanır: ***“Resûlullah ﷺ buyurdu: “Müflis kimdir, biliyor musunuz?” Ashab: “Bizim aramızda müflis, parası ve malı olmayan kimsedir” dediler. Bunun üzerine Resûlullah ﷺ şöyle buyurdu: “Şüphesiz ümmetimin müflisi, kıyamet günü namaz, oruç ve zekâtla gelir; fakat aynı zamanda şuna sövmüş, buna iftira atmış, bir başkasının malını yemiş, kanını dökmüş, bir başkasını da dövmüş olarak gelir. Bu durumda, yaptığı haksızlıklar karşılığında sevaplarından alınıp hak sahiplerine verilir. Eğer sevapları yetmeden hakları tükenirse, hak sahiplerinin günahları alınır ve onun üzerine yüklenir. Sonra da cehenneme atılır.”¹***

Bir insanın sadece Allah'a ﷻ karşı olan ibadetlerini değil, diğer insanlara karşı olan sorumluluklarını da yerine getirmesi, onun gerçek anlamda dindar olduğunu gösterir. Zira Rabbimiz ﷻ, insanların mallarını haksız yere yemenin haram olduğunu şu ayetle ilan etmiştir:

¹ *Müslim, Birr, 59.* قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: أَتَدْرُونَ مَنِ الْمُفْلِسُ؟ «قَالُوا: الْمُفْلِسُ فِينَا مَنْ لَا دِرْهَمَ لَهُ وَلَا مَتَاعَ فَقَالَ «إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصَلَاةٍ وَصِيَامٍ وَزَكَاةٍ، وَيَأْتِي قَدْ شَتَمَ هَذَا، وَقَذَفَ هَذَا، وَأَكَلَ مَالَ هَذَا، وَسَفَكَ دَمَ هَذَا، وَضَرَبَ هَذَا، فَيُعْطَى هَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، وَهَذَا مِنْ حَسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حَسَنَاتُهُ قَبْلَ أَنْ يُقْضَى مَا عَلَيْهِ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ عَلَيْهِ، ثُمَّ طُرِحَ فِي النَّارِ

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِّنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ

“Aranızda birbirinizin mallarını haksız yollarla yemeyin ve bilerek günah işleyerek insanların mallarından bir kısmını yemek için onları hâkimlere rüşvet vermeyin.”²

Kul hakkı, sadece aleni bir gasp ya da hırsızlık değildir; komşunun hakkını gözetmemek, işçinin emeğini vermemek, yetimin malına dokunmak, kamu malına zarar vermek gibi nice fiil de kul ve kamu hakkını ihlal sayılır. Bugün bir insanın sosyal medyada iftira atması da hakkını ödemediği işçisinin emeği de aynı terazide tartılacaktır. Bu noktada her birimizin hayatında geri dönüp ***“Ben kimsenin hakkına girdim mi?”*** sorusunu sorması farzdır. Zira bu konu, sadece bir ahlak meselesi değil; aynı zamanda imanla doğrudan ilişkili bir hakikat meselesidir.

İslam’da hak kavramı, sadece hukuki değil aynı zamanda ahlaki, itikadi ve ibadi bir mahiyete sahiptir. Çünkü dinimiz İslam, kulun Rabbine ﷻ karşı görevlerini anlattığı gibi, kullar arasındaki hak ilişkilerini de aynı titizlikle düzenler. Allah ﷻ kul hakkını o kadar önemser ki, onu kendi affına bile bırakmaz. Nitekim, kulun kul üzerindeki hakkı, ibadetlerden bile önce gelir. Peygamber Efendimiz ﷺ şöyle buyurur: ***“Kimin üzerinde kardeşine ait bir hak varsa –***

² Bakara, 2/188.

isterse ırzına, isterse malına dair– bugün, altın ve gümüşün geçerli olmadığı kıyamet gününden önce, ondan helallik dilesin.”³

Bu hadis, kul hakkının affedilmesinin yalnızca hak sahibinin affına bağlı olduğunu açık bir şekilde ortaya koyar. Ne kadar namaz, oruç, hac yapılırsa yapılsın; eğer başkasının hakkı yenmişse, bu ibadetler kişinin hesabını kurtaramaz. Çünkü ibadetler Allah’a ﷻ karşı olan görevlerdir; ama kul hakları, insanın insanla olan hukukudur ve bu hukuk çiğnendiğinde zarar gören Allah ﷻ değil, kuldur.

Kul hakkı denilince akla sadece büyük hak gaspları gelmemelidir. Bazen bir tebessüm, bazen bir selamı esirgemek, bazen de insanın onurunu zedeleyen küçük bir söz bile kul hakkı doğurabilir. Nitekim Efendimiz ﷺ şöyle buyurmuştur: *“Birbirinize haset etmeyin, birbirinizi aldatmayın, birbirinize kin tutmayın, birbirinize arkanızı dönmeyin. Allah’ın kulları olun; kardeş olun. Müslüman, Müslüman’ın kardeşidir. Ona zulmetmez, onu terk etmez, ona yalan söylemez, onu hor görmez...”⁴*

³ Buhârî, Mezâlim, 10. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: مَنْ كَانَتْ عِنْدَهُ مَظْلَمَةٌ لِأَخِيهِ مِنْ عَرَضِهِ أَوْ مِنْ شَيْءٍ، فَلْيَتَحَلَّلْهُ مِنْهُ الْيَوْمَ، قَبْلَ أَنْ لَا يَكُونَ دِينَارٌ وَلَا دِرْهَمٌ

⁴ Müslim, Birr, 32. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: لَا تَحَاسَدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِغْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إِخْوَانًا، الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ... وَلَا يَخْذُلُهُ، وَلَا يَكْذِبُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ

Bu hadisten anlıyoruz ki, sadece malını gasp etmek değil, bir müminin izzet ve onurunu zedelemek de kul hakkıdır. Hakkın ihlali sadece maddi değil, manevi de olabilir. Bu nedenle kul hakkı, gündelik hayatımızın her anında karşılaşılabileceğimiz bir sınavdır.

Kamu hakkı ise, bireylerin değil toplumun tamamının malına, imkanına ve kaynaklarına yönelik haklardır. Örneğin; vergi kaçırmak, kamu malını zimmete geçirmek, görevi kötüye kullanmak, devlet imkanlarını şahsi çıkarlar için kullanmak, kaçak elektrik/su kullanmak gibi davranışlar sadece suç değil, aynı zamanda büyük bir günahtır. Allah Teâlâ bu konuda şöyle buyurur:

وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَنْ يَغُلَّ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

“Bir peygamberin ganimet malını gizlemesi (iharet etmesi) düşünülemez. Kim ganimetten bir şey zimmetine geçirirse, kıyamet gününde onu (yüklenmiş olarak) getirir. Sonra herkese kazandığının karşılığı tastamam ödenir. Kimseye haksızlık yapılmaz.”⁵

Bu ayet, kamu malına yapılan iharetin kıyamet günü birebir karşılıkla cezalandırılacağını bildirir. **Zimmetin adı değiştirilerek “kurnazlık”, “aracılık” veya “torpil” yapılsa**

⁵ Âl-i İmrân, 3/161.

bile, hak yine çiğnenmiş olur. Zira Allah ﷻ katında isimler değil, niyetler ve eylemler hüküm ifade eder.

Kul hakkı konusunda en çarpıcı örneklerden biri de şehitlik meselesidir. Dinimizde şehitlik en yüce mertebelerden biri olmasına rağmen, kul hakkını ihlal eden bir kimse bu mertebeye erişse bile azaptan kurtulamayabilir. Rasûlullah ﷺ buyurur: “*Şehidin bütün günahları bağışlanır, ancak kul borcu (alacağı) hariç.*”⁶

Bu hadis, bize ibadetle hak ihlallerinin telafi edilemeyeceğini öğretiyor. Bir insan savaşta şehit düşerek en büyük fedakarlığı gösterse bile, bir başkasının hakkını ödemediyse affedilmiyor. Bu, İslam’ın hakkaniyet anlayışındaki eşsiz dengeyi gösterir.

Kamu hakkı, sadece yöneticilerin değil, her bireyin omuzlarında taşıdığı bir emanettir. Bir öğretmen ders saatlerinde öğrencilerine hakkıyla bilgi vermediğinde, bir doktor hastasına özensiz davrandığında, bir esnaf ölçüyle oynadığında, bir vatandaş devlet imkanlarını gasp ettiğinde kamu hakkını çiğnemiş olur. Nitekim Allah ﷻ şöyle buyurur:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا
وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

⁶ *Müslim, İmâre, 120. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: كُلُّ الذُّنُوبِ يُغْفَرُ لَهَا الشَّهِيدُ، إِلَّا الدَّيْنَ.*

“Allah, size emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder.”⁷

Bu ayet, yönetenin de yönetilenin de bireyin de kamunun da adalet ve emanet ahlakına uyması gerektiğini bildirir. **Müslüman, yetkisi oranında kamunun bir parçasıdır ve onun ihmali toplumun geneline zarar verir.**

İslam, sadece bir inanç sistemi değil, aynı zamanda bir ahlak ve hukuk düzenidir. Bu düzenin temel direklerinden biri de hak anlayışıdır. İslam, Allah’a ﷻ kulluğu, ancak kullar arasındaki hakkaniyetle tamamlar. Müslüman hem Rabbiyle hem de insanlarla olan ilişkilerinde dosdoğru olmalıdır. **Bir kimse, nice ibadetler yapmış olsa bile; başkasının hakkını gasp etmişse, Allah ﷻ ona mağfireti vadetmez.** Çünkü kul hakkı, doğrudan bir cana, mala, izzete ve emeğe dokunmaktır; telafisi yalnızca hak sahibiyle mümkündür.

Günümüzün en büyük manevi krizlerinden biri, hak duygusunun aşınmasıdır. İnsanlar, kendi menfaatleri için başkalarının hakkını çiğnemeyi alışkanlık haline getirmiştir. **Mahremiyet ihlali sıradanlaşmış, dedikodu bir eğlenceye dönmüş, kamu malına dokunmak “çeviklik”, kul hakkını ihlal etmek “uyanıklık” olarak görülmeye başlanmıştır.** Oysa Müslüman, uyanık değil; **emin, adil ve helal dairesinde**

⁷ Nisâ, 4/58.

yaşayan insandır. Efendimiz ﷺ, ümmetini uyararak şöyle buyurmuştur: **“Hiçbir Müslüman’ın malı, gönül hoşluğu olmadan helal olmaz.”**⁸

Yani, bir kimsenin malına, rızası olmadan dokunan kişi; o mala değil, onun ahına, gözyaşına, sessizliğine ve dualarına da ortak olur. Bu ise, kıyamet gününde dağlar kadar yükle karşılaşmak demektir. Çünkü Allah ﷻ şöyle buyurmuştur:

فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ
وَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ

**“Kim zerre kadar hayır işlerse onu görür.
Kim de zerre kadar şer işlerse onu da görür.”**⁹

Bugün belki insanlar birbirine hesap vermekten kurtulabilir. Ama Allah’ın ﷻ mahkemesinde gizli kalmış bir hak bile açık şekilde ortaya konacaktır. Orada ne nüfuz, ne para, ne çevre geçerli değildir. Yalnızca adalet vardır; ilahi adalet.

⁸ Ahmed b. Hanbel, Müsned, 5/72. قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : لَا يَحِلُّ مَالُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ إِلَّا عَنْ طَيْبِ نَفْسٍ مِنْهُ

⁹ Zilzâl, 99/7-8.

Allah'ım! Bizleri kul hakkını gözeten, kamu hakkını koruyan, adaleti ve emaneti hayatının temeline yerleştiren kullarından eyle. **Ya Rabbi!** Ellerimizi harama uzatmaktan, dillerimizi iftiraya ve gıybete alet etmekten, kalplerimizi kibir ve haksızlıkla karartmaktan muhafaza eyle. **Allah'ım!** Bizlere haklıdan yana olmayı, mazlumun duasına muhatap olmayı, rızan için hakkı ayakta tutmayı nasip eyle!

وَأٰخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ , الفاتحه